

Enafors turisthotell

Antikvarisk rapport vid restaurering av
östra fasaden 2011

Handöl 1:34, Åre socken och kommun

Veronica Trygg

RAPPORT – JAMTLI 2012:9
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel 063-15 01 00

Fax 063-10 61 68

© Jamtli 2012

Omslagsbild: Enafors turisthotell IMG_6576.

Foto: Veronica Trygg och Olof Edin, Jamtli om inget annat anges.

Redigering och layout framsida: Lena Ljungkvist, Jamtli Förlag

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
FASTIGHETSUPPGIFTER M.M.....	FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.
KARTA	4
HISTORIK	5
<i>Färgsättningar</i>	6
KULTURHISTORISK VÄRDERING.....	6
ANTIKVARISKA STÄLLNINGSTAGANDEN.....	7
BYGGNADSBESKRIVNING	8
BESKRIVNING AV SKADOR FÖRE ÅTGÄRDER	8
<i>Östra fasaden</i>	8
BESKRIVNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	9
<i>Östra fasaden</i>	9
BILDER	11

Inledning

Länsstyrelsen i Jämtlands län lämnade 2011-05-27 bidrag till fasadrestaurering av byggnadsminnet Enafors turisthotell (lst dnr 343-36-11). Tillståndet för restaureringen lämnades 2009-06-23 (lst dnr 432-8609-09). Till grund för åtgärderna ligger ett åtgärdsförslag som upprättades 2008-11-12 av Byggekultur Mittkonsult AB, i vilket det anges två olika färgsättningsförslag. Tidigare år har fastighetsägaren erhållit bidrag för restaurering av den södra väggens fasader och veranda (lst dnr 434-2358-09). Arbetena påbörjades under 2009 och fortsatte under 2010 med den södra fasadens fönster (lst dnr 434-15979-09).

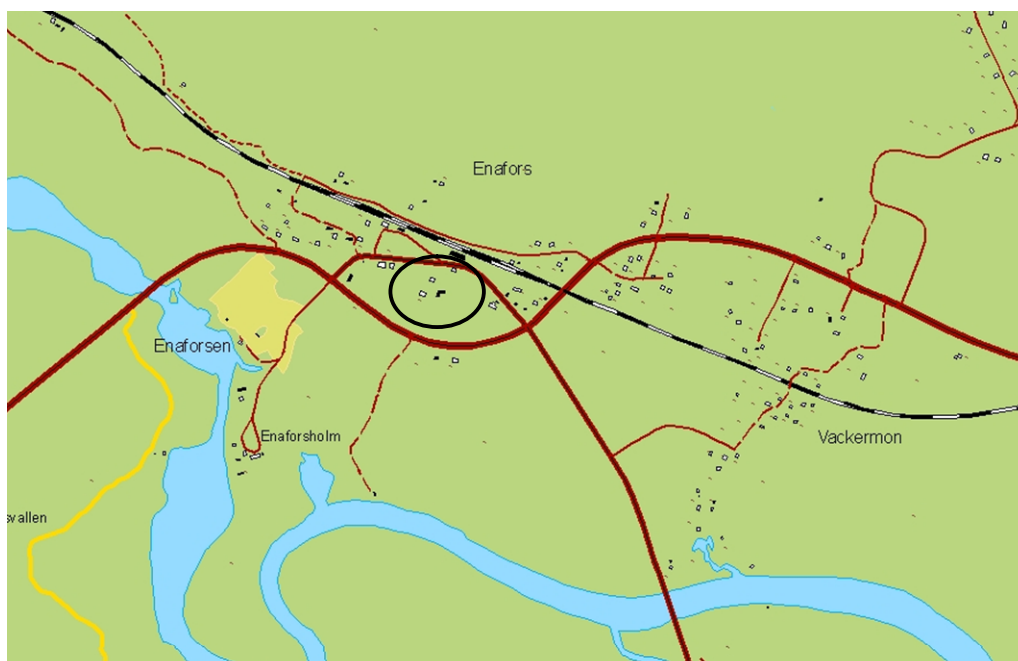
Restaureringen under 2011 påbörjades under tidig sommar och avslutades i augusti. Arbetet omfattade ommålning av östra fasaden inklusive kittning och målning av in- och utsidor på fönstrens ytterbågar. Måleriarbetet utfördes av Målarkompaniet i Östersund AB. Söderbergs glas och snickerier AB i Järpen har anlåtats för glasarbeten på skadade ytterbågar. Kulörer togs fram av Per Halvarssons Måleriateljé i samband med fasadrenovering 2009.

Jamtli har svarat för antikvarisk medverkan och dokumentation genom undertecknad samt Olof Edin. Anteckningar, fotografier och andra handlingar som rör restaureringen finns i Jamtlis arkiv.

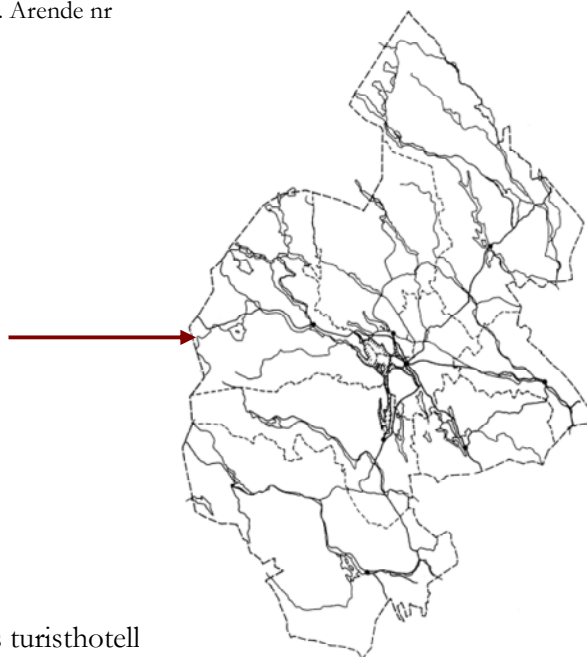
Östersund den 7 mars 2012

Veronica Trygg
antikvarie

Karta

Ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/02204

Enafors turisthotell

Historik

Enafors turisthotell är beläget i stationssamhället Enafors, cirka 15 kilometer nordväst om Handöl. Hotellet är högt beläget invid järnvägen, med utsikt över Sylarna i söder. Till bebyggelsemiljön hör ett annex och en ladugård.

Turisthotellet uppfördes 1899 av Johannes och Karin Mølner efter ritningar av Christen Andersson. Johannes Mølner ansvarade för skötseln av Sylarnas fjällstation och drev turisthotell med tillhörande jordbruk parallellt med fjällstationen. Tillkomsten av turisthotellet hör samman med etableringen av järnvägen och fjällturismens framväxt i slutet av 1800-talet.

Byggnaden – som har en sexdelad plan med två utbyggda verandor – är byggd av timmer i en och en halv våning under sadeltak. Fasaderna har stående och liggande fasspontpanel, målade i gult med vita listverk. I söder finns en veranda i två våningar varav bottenvåningen är glasad och övervåningen öppen. I norr finns en glasad veranda i en våning.

Vissa upprustningsarbeten genomfördes 1993 och 1996. På 1980-talet målades fasaderna med plastfärg. Den västra fasaden, som tidigare hade byggts om, återställdes på 1980-talet. 1993 gjordes invändiga upprustningsarbeten. 1996 renoverades grunden och verandan fick nytt plåttak. Byggnaden kompletteras också med nya hängrännor.

Fastighetsägaren har länge efterfrågat hjälp med restaurering av fasaderna och 2008 beställde därför länsstyrelsen ett åtgärdsprogram av Byggkultur Mittkonsult AB. 2009 påbörjades restaureringsarbetet med verandan och fasaderna på den södra sidan, dock ej fönster. Arbetet fortsatte under 2010 med den södra fasadens fönster.

Enafors turisthotell med ladugården till vänster. Norra och östra fasaderna. IMG_1914
Foto: Hampus Benckert 2009

Färgsättningar

I samband med åtgärdsprogrammet gjordes en färgundersökning av målarmästaren Lars-Erik Sjögren, Målarcentrum. Undersökningen – som genomfördes genom skrapprover med färgstege – visade att byggnaden har haft tre olika färgställningar, de två äldsta målade med linoljefärg och den senaste målade med en akrylatfärg.

Från början hade byggnaden kraftigt ockragula fasader, mörkbruna listverk, hörn- och fönsterfoder samt bruna dörrar och fönsterbågar. Denna färgsättning saknas invändigt i verandan på södra fasaden, som troligen hade oljade paneler och stolpar på samma sätt som sällskapsrummet.

Senare fick byggnaden gula fasader och brunrosa listverk, hörn- och fönsterfoder samt rödbruna dörrar och fönsterbågar. Denna färgsättning förekommer även invändigt i södra verandan.

Byggnaden fick vid den senaste målningen på 1980-talet gula fasader, vita listverk, hörn- och fönsterfoder samt mörkbruna dörrar och fönsterbågar.

Kulturhistorisk värdering

Enafors turisthotell är byggnadsminne sedan 1990.

Antikvariska ställningstaganden

Målsättningen med de föreslagna åtgärderna är slå vakt om byggnadens karaktär och kulturhistoriska värde. Det bör vid en restaurering göras stor åtskillnad mellan förslitningsskador och tekniska skador. Förslitningar är förändringar som berättar om byggnadens ålder och om hur byggnaden eller byggnadsdelen har använts. Denna typ av förslitningsskador ingår därmed i det kulturhistoriska värdet och bidrar till upplevelsen av gångna tider. En teknisk skada är en skada som nu eller i snar framtid äventyrar byggnadens fortlevnad. Dessa skador ska repareras.

Byggnaden tycks att döma av äldre svartvita fotografier tidigt ha målats om i en ljusare färgställning, men det är oklart hur länge byggnaden har varit målad i den näst äldsta färgställningen.

I åtgärdsprogrammet presenteras två olika färgsättningsförslag – färgsättningsförslag 1 i enlighet med den äldsta färgsättningen av byggnaden respektive färgsättningsförslag 2 i enlighet med den näst äldsta färgsättningen. En färgsättning i enlighet med färgsättningsförslag 1 skulle bli inkonsekvent och svår att motivera från ett antikvariskt perspektiv, eftersom den invändiga verandan aldrig har varit målad i dessa kulörer.

År 2009 och 2010 målades den södra fasadens panel och fönster i enlighet med den näst äldsta färgsättningen, vilket också var ett önskemål från fastighetsägaren. Vid de första målningsarbetena 2009 levererade Engwall och Claesson slutstrykningsfärg där det visade sig att uppstrykningsproverna med slutstrykningsfärgen inte överensstämde med den tidigare färgsättningen på fasaderna utan tvärtom avvek kraftigt. Provet var grått istället för ljusgult. Även den kod som i åtgärdsförslaget anges för mittposter avvek kraftigt från den befintliga färgen. Målarkompaniet, i samråd med antikvarie, gav då Per Halvarssons Måleriateljé, Lit, i uppdrag att bryta färger och göra uppstrykningsprover, vilka visade mycket god överensstämmelse med de tidigare kulörerna på fasad och listverk/foder. Två våtprover skickades till Engwall och Claesson, som levererade slutstrykningsfärger. Arbetet fortsatte under 2011 med den östra fasaden.

Enafors turisthotell, efter målning av östra fasaden. IMG_6606

Byggnadsbeskrivning

Beskrivning av skador före åtgärder

Östra fasaden

Fasaderna var målade med akrylatfärg på äldre skikt med linoljefärg, som var den ursprungliga färgtypen. Färgen hade krackelerat och flagnat. Panelen var målad i en gul kulör NCS S 2020-Y20R, hörnfoder, fönster och lister i en vit färg NCS S 0502-Y samt fönsterbågar och dörrar i mörkbrun kulör NCS S 80005-Y50R.

Fönster- och listbleck hade flagnande färg samt rostangrepp.

Del av södra fasaden, efter målning och östra fasaden innan målning. IMG_1903

Beskrivning av utförda åtgärder

Östra fasaden

För att få ett tillfredsställande underlag för målning med linoljefärg har all akrylatfärg och äldre färglager på östra fasaden – inklusive färg på knutbrädor, listverk och foder – tagits bort (rengöringsgrad 1) med hjälp av färgborttagningsmedel (Färgborttagning, Alcro-Beckers AB). Resningar i trä har uppstått vid färgborttagningen och har slipats ned med sandpapper. Skadat virke har ersatts med nytt. Vid slutbesiktningen upptäcktes en skada på den lägre utbyggnadens taklist som bör åtgärdas, vilket kan räknas som ett rent underhåll.

Samtliga målade ytor på trä har grundats och målats tunt två gånger med linoljefärg (Lasol Utvändig Linoljefärg, Engwall och Claesson AB). Grundmålningen har målats i vit kulör. Grundningen förtunnades med 40 % balsamterpentin och mellanstrykningen med 20 % alifatnafta.

Fasaderna och brädorna i taksprånget har målats i ljusgul kulör. Listverk och foder har målats i brunrosa kulör. Slutstrykningen utfördes oförtunnad. Fönster- och listbleck har rengjorts och därefter behandlats med rostskyddsfärg (Kirjo Rostskyddsfärg, Teknos AB) för att sedan målas med in i samma kulör som listverk och foder.

Rester av akrylatfärg avlägsnades från fönstrens ytterbågar med värmepistol ner till trärent underlag (rengöringsgrad 2). Resningar och färgkanter slipades. Samtliga fönster kittades med linoljekitt och målades med linoljefärg (Lasol Utvändig Linoljefärg, Engwall och Claesson AB) i kulören 50.40-Y60R-U, J (egen benämning, Engwall & Claesson). En grundmålning med linoljefärg ströks i ett lager. Grundningen förtunnades med 40 % balsamterpentin och mellanstrykningen med 20 % alifatnafta.

Mellanrummet mellan ytter- och innerbåge på södra fasadens fönster har målats med linoljefärg i en vit kulör. Denna målning ingår inte i det av länsstyrelsen beviljade bidraget för restaurering.

Följande kulörer har använts under fasadrestaureringen på Enafors hotell:

Fasad och taksprång:

Gul Fasad med beteckning 05.260-U,O, Lasol Utvändig Linoljefärg, Engwall och Claesson AB.

Listverk och foder:

En brunrosakulör med beteckning 01.163-U,O, Lasol Utvändig Linoljefärg, Engwall och Claesson AB.

Fönster:

NCS 50.40-Y60R-U,J- roströd, Lasol Utvändig Linoljefärg, Engwall och Claesson AB.

Då Engwall och Claesson använder sig av egna färgbeteckningar använde antikvarisk sakkunnig linoljefärgslikare (2003) och NCS S Index (2004) för att ta fram kulörerna på fasadernas nya färgsättning.

Linoljefärg 2003

Fasad och taksprång: Ljusocker 7A92

Listverk och foder: Hittade ingen lämplig kulör

Fönster: Bränd terra 3B-5876

NCS S Index 2004:

Fasad och taksprång: Ligger mellan NCS S 0804-Y30R och NSC S 0603-Y40R

Listverk och foder: Ligger mellan NCS S 2020-Y80R och NCS S 3020-Y80R

Fönster: Ligger mellan NCS S 4040-Y80R och NCS S 5030-Y80R

Bilder

Östra fasaden, efter målning. All akrylatfärg inklusive äldre färglager på fasaden har tagits bort innan ommålning. Fönstrens ytterbågar transporterades till Söderbergs glas och snickerier AB i Järpen för glasarbeten. IMG_6605

Del av östra fasaden med utbyggnad, efter målning. Samtliga målade ytor på trä har grundats och målats två gånger med linoljefärg. IMG_6603

Den östra fasadens utbyggnad, efter målning samt delar av den ej ännu åtgärdade norra fasaden. Fasaderna och brädorna i taksprånget har målats i ljusgul kulör. Listverk och foder har målats i brunrosa kulör. IMG_6573

Skadat virke på den lägre utbyggnadens taklist. IMG_6601

Del av östra fasaden, efter målning. Fönster- och listbleck har rengjorts och målats med rostskyddsfärg för att sedan målas in i samma kulörer som listverk och foder. IMG_6582

Fönstrens ytterbågar kittades med linoljekitt och målades med linoljefärg i en roströd kulör. IMG_6581

Detaljbild på bleck ovan bröstlist. IMG_6588

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2012

ISSN 1654-2045

- 2012:1 Lillhärjäbygget – Dokumentation och uppmätning av vinterfjösen 2011
Sara Bäckman, Olof Edin
- 2012:2 Ankarede – Levande kyrkstad. Kunskapsunderlag 2011
Clara Nyström
- 2012:3 Skärvångens begravningsplats – Anläggning av askgravlund 2010
Clara Nyström
- 2012:4 Kulturhistorisk förstudie avseende planerad vindkraftpark vid Nyhem i Bräcke kommun 2012
Anders Hansson
- 2012:5 Sjoutnäsets kapell – Restaurering av tak och fasader 2009–2010
Julia Cronqvist
- 2012:6 Mattmars kyrka – Restaurering av fasader och fönster 2011
Sara Bäckman, Clara Nyström
- 2012:7 Tåsjö kyrka – Installation av klockspel 2002
Christina Persson
- 2012:8 Trångåsen – Restaurering av ladugård och födorådstuga 2008–2010
Julia Cronqvist
- 2012:9 Enafors turisthotell – Antikvarisk rapport vid restaurering av östra fasaden 2011
Veronica Trygg
- 2012:10 Norderö kyrka – restaurering av tak 2002–2003
Christina Persson
- 2012:11 Norderö kyrka – restaurering av klockstapel 2008
Christina Persson